فصلنامه علمی دانشجویی

بسامد ۴

بهار ۱۴۰۴

به نام خداوند جان و خرد

یاد و خاطره شهدای جنگ ۱۲ روزه، همواره در دل‌های ما زنده خواهد ماند.

صاحب امتیاز

انجمن علمی محیط زیست وانرژی‌های نو دانشگاه تبریز

شماره مجوز: ۹۸۷ ک.ن.ت تاریخ اخذ مجوز: ۱۴۰۰/۳/۵

مدیر مسئول: فرزین امین زاده قوی فکر

سردبیر: ستاره گاراژیان

دبیر علمی: امیرحسین معبودی

دبیر خبری: امیر جواد زاده

دبیر فرهنگی: هادی مجدی

ویراستار علمی و فنی: ستاره گاراژیان

طراحی گرافیکی: فرزین امین زاده قوی فکر

هیئت تحریریه (به‌ترتیب حروف الفبا):

فرزین امین زاده قوی فکر، امیر جواد زاده،فرحان مجیدی و امیرحسین معبودی

سخن سردبیر

امید، همان ریشه‌ای‌ست که ما را پابرجا نگه می‌دارد.
در جهانی که گاه صدای انفجار گلوله‌ها بلندتر از آوای قلم‌ها می‌شود، در روزگاری که خبرها پر است از تنش و نبرد، ما همچنان به قدرت دانایی، به نیروی دانش، و به نرمی برگ‌های کتاب ایمان داریم .در این روزها که سایه‌ی سنگین جنگ میان ایران و اسرائیل دل‌ها را می‌فشارد، بار دیگر یادآور می‌شویم: ما ایرانی‌ها از تبار ایستادگی‌ایم.
سرزمین‌مان رنج‌ها را تاب آورده و هنوز هم با تمام سختی‌ها، زندگی جاری‌ست .ایران عزیز ما، بار دیگر نشان داد که ریشه در خاکی دارد که قرن‌هاست ایستاده، سرافراز و سربلند.
جنگ اخیر میان ایران و رژیم صهیونیستی، هرچند غمبار و پرهزینه بود، اما صحنه‌ای بی‌بدیل از رشادت، همبستگی، و ایمان ملت ایران به آرمان‌های خود را به نمایش گذاشت .دشمن گمان می‌کرد با چند عملیات و موج رسانه‌ای، انسجام ما را درهم می‌شکند .اما ملت ما نه‌تنها در میدان نبرد، که در جبهه حقیقت‌گویی، مقاومت، و تدبیر نیز پیروز این میدان بود .ما گول هیاهوی رسانه‌ای را نخوردیم .مراقب هم بودیم .صدای انفجارها، صدای قلب‌های همدل را خاموش نکرد . از شمال تا جنوب، از شرق تا غرب، در هر کوچه و خیابان، مردمی بودند که در کنار یکدیگر ایستادند. و این، راز پایداری ماست.
ملتی که می‌خواند، می‌سازد، می‌اندیشد و از طبیعت خود پاسداری می‌کند، هرگز شکست نخواهد خورد .باشد که این آتش خاموش شود .باشد که جنگ‌ها جای خود را به گفت‌وگو، ساختن، و فهم متقابل بدهند .این شماره از مجله، همچون همیشه، پنجره‌ای‌ست رو به فهم بیشتر؛ چراکه ما باور داریم دانش و آگاهی، ستون‌های اصلی صلح و پیشرفت‌اند. به امید صلحی پایدار، نه‌فقط برای ایران، که برای تمام مردمان جهان. تقدیم به شهدای والامقام جنگ۱۲روزه که با خون خود، مرزهای عزت و اقتدار ایران اسلامی را تثبیت کردند.

ستاره گاراژیان
بهار۱۴۰۴

فهرست مطالب

۱ دیسپاچینگ، قلب صنعت برق

۷ کوره‌های خورشیدی

۱۲ بررسی سیستم‌های سرمایش جذبی با انرژی خورشیدی

۱۸ کتاب چی بخونیم

۲۱ الگوریتم ژنتیک

۲۵ کاربرد هوش مصنوعی و یادگیری ماشین در بهینه‌سازی سیستم‌های

بسامد

Welcome To

BASAMAD

STUDENT MAGAZINE

دیسپاچینگ
مغز صنعت برق

فرزین امین زاده قوی فکر
دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی مکانیک

نقش دیسپاچینگ (Dispatching) در صنعت برق، به‌ویژه در نیروگاه‌های ایران، یکی از کلیدی‌ترین ارکان در بهره‌برداری پایدار، اقتصادی و ایمن از سیستم قدرت است.دیسپاچینگ به مجموعه‌ای از عملیات کنترلی و مدیریتی اطلاق می‌شود که برای بهره‌برداری بهینه از نیروگاه‌ها و شبکه برق، در سطح لحظه‌ای و روزانه تا هفتگی انجام می‌گیرد. این عملیات توسط مراکز دیسپاچینگ ملی، منطقه‌ای و محلی مدیریت می‌شود.

مقدمه

در سیستم برق‌رسانی، به‌ویژه در شبکه‌هایی که بر پایه جریان متناوب (AC) طراحی شده‌اند، یک اصل فنی حیاتی وجود دارد که آن را از سیستم‌های جریان مستقیم (DC) متمایز می‌سازد. برق باید در لحظه‌ی مصرف تولید شود. به زبان ساده، در هر ثانیه از عملکرد شبکه، میزان توان تولیدی باید با توان مصرفی برابر باشد. حتی اختلافات جزئی در این توازن، می‌توانند منجر به تغییرات فرکانس، نوسانات ولتاژ، یا در موارد شدیدتر، خاموشی‌های گسترده شوند.

این محدودیت از آن‌جا ناشی می‌شود که برق AC برخلاف DC مستقیما قابل ذخیره‌سازی نیست. نمی‌توان آن را مانند آب در مخزن ذخیره کرد یا مانند گاز در سیلندر انباشته نمود. البته فناوری‌هایی مانند باتری‌های صنعتی (مثلا باتری‌های لیتیوم-یون در نیروگاه‌های خورشیدی)، سیستم‌های ذخیره‌سازی انرژی مبتنی بر پمپاژ آب، خازن‌ها یا ابرخازن‌ها ذخیره‌سازهای حرارتی و مکانیکی به‌عنوان راهکارهای غیرمستقیم برای ذخیره برق مطرح هستند، اما هنوز هم در مقایسه با مقیاس عظیم مصرف روزانه برق، این راهکارها محدود، گران و پیچیده محسوب می‌شوند.

این خصوصیت یعنی نیاز به تعادل لحظه‌ای تولید و مصرف، باعث می‌شود که شبکه برق یکی از پیچیده‌ترین و حساس‌ترین سیستم‌های مهندسی جهان باشد. مدیریت آن نیازمند نظارت دائم، پیش‌بینی دقیق رفتار مصرف‌کننده، و توانایی واکنش سریع به تغییرات بار است. به همین دلیل است که ساختارهایی مانند دیسپاچینگ ملی و منطقه‌ای ایجاد شده‌اند تا لحظه‌به‌لحظه بر وضعیت شبکه نظارت داشته باشند و به نیروگاه‌ها دستورهای لازم برای افزایش یا کاهش تولید را صادر کنند.

اهمیت دیسپاچینگ در هماهنگی تولید و مصرف

یکی از بنیادی‌ترین چالش‌های شبکه برق، حفظ توازن لحظه‌ای بین تولید و مصرف انرژی الکتریکی است. هرگونه ناهماهنگی در این توازن می‌تواند منجر به اختلالاتی در فرکانس، افت ولتاژ، و در موارد شدیدتر، خاموشی‌های گسترده در سطح منطقه‌ای یا حتی سراسری شود. از این‌رو، نهادی تخصصی و حیاتی با عنوان مرکز دیسپاچینگ در ساختار شبکه قدرت تعریف شده است. این مرکز، که به‌عنوان مغز متفکر سیستم برق شناخته می‌شود، مسئولیت نظارت پیوسته و تصمیم‌گیری لحظه‌ای برای مدیریت جریان توان در سراسر کشور را بر عهده دارد. با بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته مخابراتی، سیستم‌های SCADA، مراکز کنترل انرژی و الگوریتم‌های پیش‌بینی بار، دیسپاچینگ قادر است به‌طور دقیق شرایط مصرف را در هر لحظه پایش کرده و بر اساس آن به نیروگاه‌ها دستور دهد که چه مقدار توان وارد شبکه کنند یا از مدار خارج شوند.

علاوه‌بر کنترل سطح تولید، این مرکز در موارد اضطراری مانند افزایش ناگهانی مصرف، قطع ناگهانی یک نیروگاه یا بروز حادثه در خطوط انتقال، باید در کسری از ثانیه تصمیم‌گیری و فرمان مناسب را صادر کند تا پایداری شبکه حفظ شود. این تصمیم‌گیری‌ها ممکن است شامل وارد کردن یک نیروگاه برق‌آبی سریع‌الورود به مدار، کاهش بار مصرف از طریق پاسخ‌گویی بار، یا حتی قطع برنامه‌ریزی‌شده بخش‌هایی از شبکه باشد.به‌طور خلاصه، مرکز دیسپاچینگ تضمین می‌کند که نیاز انرژی مصرف‌کنندگان به‌صورت ایمن، پایدار و اقتصادی تأمین شود، درحالی‌که تولیدکنندگان

نیز در چارچوب مشخص و کنترل‌شده عمل کنند. عملکرد صحیح این مرکز مستقیما با پایداری، امنیت و راندمان اقتصادی سیستم برق گره خورده است.

ساختار دیسپاچینگ در ایران

سیستم دیسپاچینگ در ایران به‌صورت چهار سطحی تعریف شده است:

مرکز دیسپاچینگ ملی

(SCC - National Dispatching Center)

این مرکز در راس سیستم قرار دارد و وظیفه پایش، کنترل و تنظیم فرکانس سراسری شبکه (در ایران، ۵۰ هرتز) را بر عهده دارد. تمامی نیروگاه‌ها باید فرکانس ژنراتورهای خود را با این مقدار هم‌راستا نگه دارند تا اتصال همزمان و موازی آن‌ها به شبکه میسر شود.

مرکز کنترل منطقه‌ای

(AOC - Area Operation Center)

وظیفه کنترل و هماهنگی بین واحدهای تولیدی و خطوط انتقال در یک منطقه مشخص از کشور را برعهده دارد. معمولا ولتاژهایی در محدوده ۲۳۰ و ۴۰۰ کیلوولت در این سطح کنترل می‌شوند.

مرکز کنترل ناحیه‌ای

(RDC - Regional Dispatching Center)

مسئولیت پایش و مدیریت شبکه در سطح ولتاژهای ۶۳ و ۲۰ کیلوولت را دارد. این سطح بیشتر با پست‌های فوق توزیع و برخی بارهای صنعتی در تماس است.

مرکز کنترل توزیع

(DCC - Distribution Control Center)

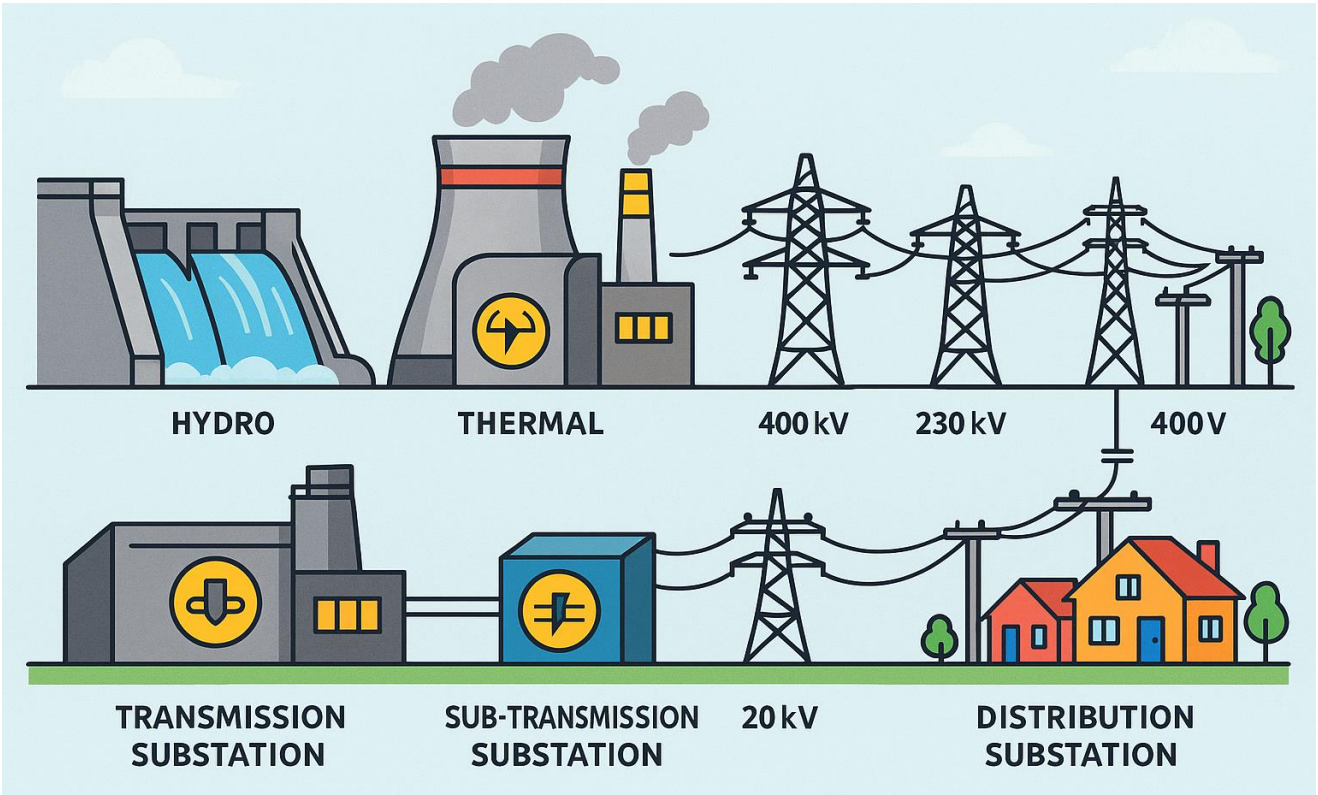
در پایین‌ترین سطح قرار دارد و وظیفه کنترل ولتاژهای توزیعی (۲۳۰ و ۴۰۰ ولت) در سطح خانگی و شهری را برعهده دارد.

پایداری فرکانس

فرض کنید به طور ناگهانی میزان مصرف در شبکه افزایش یابد؛ این افزایش خود را در سیستم به‌صورت کاهش گشتاور بین استاتور و روتور ژنراتورها نشان می‌دهد که منجر به افت سرعت چرخش و در نتیجه افت فرکانس می‌شود. در این شرایط گاورنر ژنراتورها (مکانیزم کنترلی بخار یا آب) سعی در جبران کاهش سرعت دارند .مرکز دیسپاچینگ ملی بلافاصله وارد عمل شده و دستور افزایش تولید به نیروگاه‌ها صادر می‌کند.

اما نکته مهم اینجاست که نیروگاه‌های حرارتی (گازی یا بخاری) معمولا به زمان قابل توجهی (تا ۱۵ دقیقه) برای افزایش توان نیاز دارند .در این فاصله، نیروگاه‌های برق‌آبی با واکنش سریع خود (باز کردن دریچه آب) می‌توانند به‌سرعت وارد مدار شده و تعادل را حفظ کنند. این هماهنگی چندلایه بین نیروگاه‌ها و مراکز دیسپاچینگ، یکی از حیاتی‌ترین عملکردهای شبکه قدرت است که مانع از خاموشی‌های گسترده می‌شود.

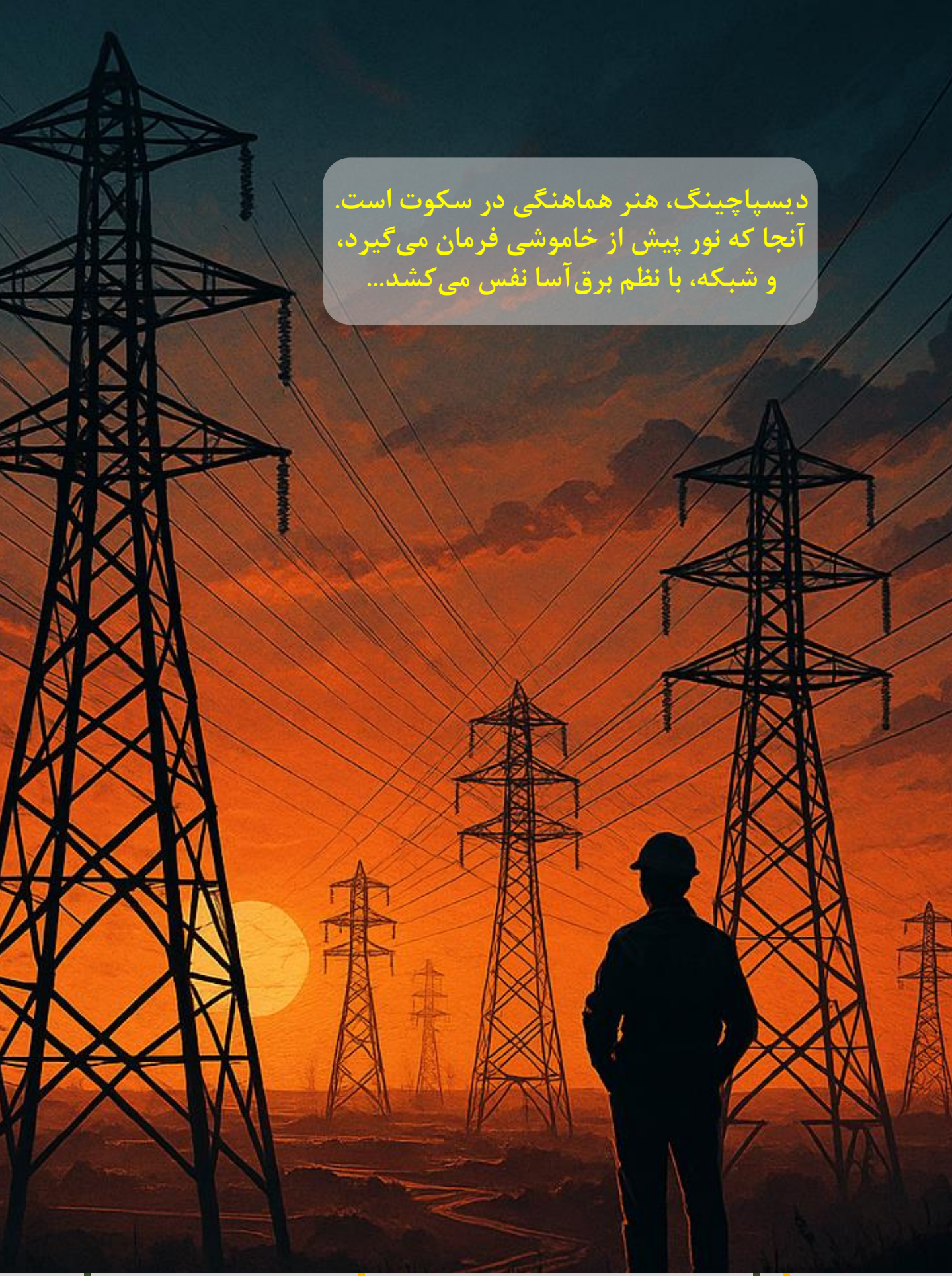
مسیریابی ولتاژ از نیروگاه تا خانه‌ها

هنگامی که برق در نیروگاه تولید می‌شود، برای کاهش تلفات و انتقال موثر، ولتاژ آن توسط ترانسفورماتورها به سطح بالا (مثلاً ۲۳۰ یا ۴۰۰ کیلوولت) افزایش می‌یابد. سپس خطوط انتقال فشار قوی، برق را تا نزدیکی مراکز مصرف (شهرها) منتقل می‌کنند. در پست انتقال، ولتاژ به ۶۳ کیلوولت کاهش می‌یابد .سپس در پست فوق توزیع، این مقدار تا ۲۰ کیلوولت کاهش می‌یابد . نهایتا، از طریق پست‌های توزیع محلی، ولتاژ تا ۴۰۰ ولت کاهش داده می‌شود که برق سه‌فاز خانگی را تامین می‌کند.

جمع‌بندی و اهمیت دیسپاچینگ در آینده

در قلب شبکه برق، جایی که ثانیه‌ها اهمیت حیاتی دارند و کوچک‌ترین ناهماهنگی می‌تواند به خاموشی گسترده منجر شود، دیسپاچینگ نقش کلیدی ایفا می‌کند.

با رشد انرژی‌های تجدیدپذیر، نوسانات بار و تغییر الگوهای مصرف، نقش مراکز دیسپاچینگ هر روز پیچیده‌تر و حساس‌تر می‌شود. بهره‌گیری از سیستم‌های پیشرفته SCADA، هوش مصنوعی، پیش‌بینی بار و تولید و همچنین توسعه ذخیره‌سازهای انرژی، از اولویت‌های آینده این حوزه است.

دیسپاچینگ، هنر هماهنگی در سکوت است.
آنجا که نور پیش از خاموشی فرمان می‌گیرد،
و شبکه، با نظم برق‌آسا نفس می‌کشد...

کوره‌های خورشیدی

امیر جواد زاده
فارغ التحصیل کارشناسی ارشد مهندسی مکانیک

مقدمه

خورشید نه تنها خود منبع عظیم انرژی است، بلکه سر آغاز حیات و منشاء تمام انرژی های دیگر است. طبق برآوردهای علمی در حدود ۶۰۰۰ میلیون سال از تولد این گوی آتشین می گذرد و در هر ثانیه ۲/۴ میلیون تن از جرم خورشید به انرژی تبدیل می شود. با توجه به وزن خورشید که حدود ۳۳۳ هزار به ابر وزن زمین است، این کره نورانی را می توان به عنوان منبع عظیم انرژی تا ۵ میلیارد سال آینده به حساب آورد. قطر خورشید ۱۰۶ × ۳۹/۱ کیلومتر است و از گازهایی نظیر هیدروژن (۸/۸۶ درصد)، هلیوم (۳ درصد) و ۶۳ عنصر دیگر که مهمترین آنها اکسیژن- کربن – نئون و نیتروژن است، تشکیل شده است. میزان دما در مرکز خورشید حدود ۱۰ تا ۱۴ میلیون درجه سانتیگراد می باشد که از سطح آن با حرارتی نزدیک به ۵۶۰۰ درجه و به صورت امواج الکترومغناطیسی در فضا منتشر می شود.

کوره خورشیدی وسیله‌ای است که از تعداد بسیار زیادی آینه تخت که به صورت الکترونیکی کنترل می‌شود برای متمرکز ساختن نور خورشید در یک ناحیه کوچک جهت تولید دماهای بسیار بالا ساخته شده است. کوره خورشیدی به شکل بشقاب کاو (مقعر) و آینه‌ای و صیقلی (که نورهای تابیده شده به طرف خود را بازتاب می‌کند) است. نورهای تابیده شده از بی‌نهایت دور موازی هستند بنابراین همه آنها بعد از بازتابش از نقطه خاصی به نام کانون می‌گذرند. پس در آن نقطه حرارت و گرما بسیار بالاتر از اطراف است. از این گرما برای تولید آب گرم و بخار آب گرم برای به راه انداختن توربین یک نیروگاه برق استفاده می‌شود .در قرن هیجدهم نوتورا اولین کوره خورشیدی را در فرانسه ساخت و بوسیله آن یک تله چوبی را در فاصله ۶۰ متری آتش زد. بسمر پدر فولاد جهان نیز حرارت مورد نیاز کوره خود را از انرژی خورشیدی تأمین

نمایی از یک کوره خورشیدی واقعی

می‌کرد. متداول‌ترین سیستم یک کوره خورشیدی متشکل از دو آینه، یکی تخت و دیگری کروی می‌باشد. نور خورشید به آینه تخت رسیده و توسط این آینه به آینه کروی بازتابیده می‌شود. طبق قوانین اپتیک هرگاه دسته پرتو موازی محور آینه با آن برخوردند، در محل کانون متمرکز می شوند؛ به این ترتیب انرژی حرارتی خورشید در یک نقطه جمع می‌شود که این نقطه به دماهای بالایی می‌رسد.

برای اینکه بتوان وارد بحث شد و کاملا با موضوع کنار آمد، لازم است تا با اصطلاحات زیر آشنا گردیم :

۱ مرکز آینه (C)

نقطه‌ای است که فاصله تمام نقاط سطح از آن نقطه ثابت است.

۲ کانون (F)

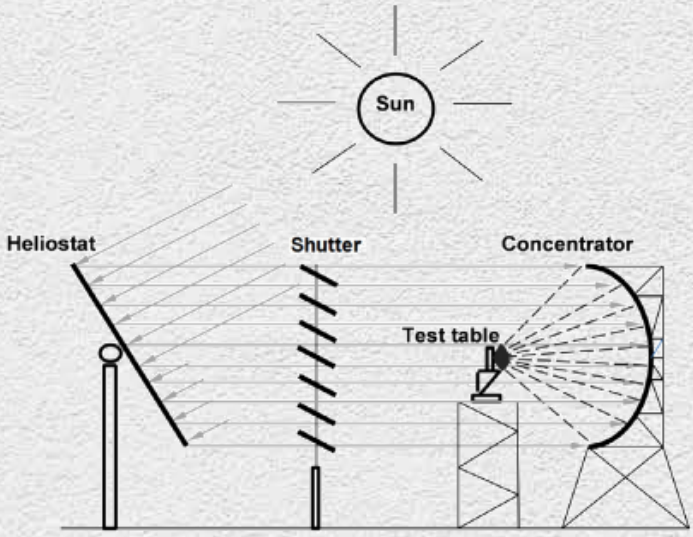
نصف فاصله سطح تا مرکز را کانون می‌نامند و فاصله و سطح بشقاب (رأس آینه) تا کانون فاصله کانونی (f) نامیده می‌شود.

۳ محور اصلی

خطی فرضی که وسط (رأس) بشقاب را به مرکز وصل کرده و کانون روی آن نیز کانون اصلی نامیده می‌شود.

پرتو نورهای تابیده شده نسبت به محور اصلی در بازتاب تقارن آینه‌ای دارند. پرتو نورهایی که موازی محور اصلی بتابد حتما بازتاب آنها از کانون می‌گذرد (کانون اصلی) ، پس در آن نقطه حرارت و گرما بسیار بالاتر از اطراف است. پس اگر منبع آب در آن نقطه قرار داده شود آب در اثر انرژی دریافتی از خورشید بسیار گرم خواهد شد و این اساس یک کوره آفتابی است. نمونه کوچک و قدیمی کوره آفتابی ذره‌بین است که از شیشه محدب یا حتی یخ تراشیده شفاف ساخته می‌شد. امروزه از اجسام آینه‌ای با توجه به ویژگی ساختمانی گفته شده برای تولید آب گرم منازل در ابعاد محدود در پشت بامها و در ابعاد بزرگتر ساختمان بلند که نمای بیرونی آن به شکل کاو طراحی شده و در نمای جلویی آن از شیشه‌های رفلکس و آینه‌ای برای بازتاب نور استفاده می‌شود، بطوری که بازتابها در یک نقطه در مقابل یعنی کانون جمع می‌شوند .

در کانون یک منبع آب قرار می‌دهند و با لوله کشیهایی به توربین تولید برق وصل می‌کنند، با توجه به ابعاد ساختمان انرژی گرمایی دریافتی فوق العاده بالاست و بخار آب تولید شده با جریان شدید در لوله‌ها به توربین رسیده و باعث چرخش آن و تولید برق ارزان قیمت در چنین مجموعه نیروگاهی برق - آبی می‌گردد. در کانون یک منبع آب قرار می‌دهند و با لوله کشیهایی به توربین تولید برق وصل می‌کنند، با توجه به ابعاد ساختمان انرژی گرمایی دریافتی فوق العاده بالاست و بخار آب تولید شده با جریان شدید در لوله‌ها به توربین رسیده و باعث چرخش آن و تولید برق ارزان قیمت در چنین مجموعه نیروگاهی برق - آبی می‌گردد.

ساختار کلی یک کوره خورشیدی

برای افزایش بهره‌وری در استفاده از بشقاب‌ها و نیروگاهها می‌توان موارد زیر را در نظر گرفت. موقعیت جغرافیایی ، اقلیمی ، ویژگیهای آب و هوا با توجه به آفتابی بودن ، طول روز مسیر ظاهری حرکت خورشید در آسمان از طلوع تا غروب و با استفاده از منابع اطلاعاتی در این مورد می‌توان اطلاعات لازم را بدست آورد. استفاده از مواد مناسب و طراحی آنها در جهت افزایش نسبت بازتاب به نور تابشی و همچنین برنامه رایانه‌ای و یک موتور برای چرخاندن دستگاه و مجموعه برای افزایش کارایی توصیه می‌شود، طوری که بشقاب و مجموعه همواره مسیر حرکت خورشید را تعقیب کرده و متناسب با آن بچرخند.

SOLAR FURNACE

اصل عملیات یک کوره خورشیدی بسیار ساده است به طوری که شامل استفاده از دو آینه، آینه مسطح و آینه پارابولی است. آینه مسطح به عنوان Heliostat شناخته می شود و با زاویه ای که دارد پرتو موازی نور را به آینه پارابولی هدایت می کند. آینه پارابولی سپس پرتو نور را به نقطه کانونی متمرکز می کند.

به طور کلی دو نوع کوره های خورشیدی وجود دارد:

کوره مستقیم خورشیدی

کوره خورشیدی Heliostat

گردآورنده، نور خورشید را در یک ناحیه کانونی که در آن صفحه تست نصب شده، متمرکز می کند. شار خورشیدی می تواند با تنظیم باز شدن شاتر کنترل شود و از این رو کنترل دما در تنظیم آزمایش را کنترل می کند.

ردیابی خورشیدی و کنترل Heliostat

تکنیک اصلی ای که می تواند خورشید را از طریق آن در آسمان ردیابی نمود، استفاده از روش‌های اپتیکی و مکانیکی است. که نشان دهنده معادلات تقریبی موقعیت خورشید است. روش اپتیکال مکانیکی به مجموعه ای از قطعات و سنسورهای الکترونیکی حساس به نور، مانند مقاومت حساس به نور، که جهت خورشید را تخمین میزند اتلاق می‌گردد. میزان دقت ردیابی این روش تا حد زیادی متکی بر دقت مقاومت های حساس به نور و نیز دقت در نصب مکانیکی سنسورها است

بررسی سیستم‌های سرمایش جذبی با انـــــرژی خـــــــورشیدی

امیرحسین معبودی
دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی مکانیک

مقدمه

امروزه با کاهش روزافزون منابع انرژی فسیلی و تشدید پیامدهای زیست‌محیطی ناشی از استفاده بی‌رویه از آن‌ها، اهمیت بهره‌گیری از انرژی‌های پاک و تجدیدپذیر بیش از پیش محسوس شده است. افزایش دمای جهانی و رشد روزافزون جمعیت، به ویژه در مناطق گرم و خشک مانند ایران، موجب افزایش چشمگیر تقاضا برای سیستم‌های سرمایش شده است. در این میان، سیستم‌های سرمایش تراکمی که عمدتا بر اساس مصرف برق و استفاده از مبردهای شیمیایی فعالیت می‌کنند، هرچند کارآمد، اما با مشکلاتی از قبیل مصرف انرژی بالا و اثرات زیست‌محیطی منفی همراه‌اند. سیستم‌های سرمایش جذبی که بر پایه انرژی حرارتی کار می‌کنند، به ویژه زمانی که با انرژی خورشیدی ترکیب می‌شوند، راهکاری پایدار، اقتصادی و دوستدار محیط زیست برای تأمین سرمایش محسوب می‌شوند.

سیستم‌های سرمایش تراکمی

سیستم سرمایش تراکمی، رایج‌ترین نوع سیستم سرمایشی است که در بیشتر ساختمان‌ها و صنایع استفاده می‌شود. در این سیستم، مبرد تحت فشار و دمای متغیر توسط کمپرسور فشرده شده و سپس در کندانسور گرمای خود را به محیط اطراف منتقل می‌کند. پس از آن، مبرد وارد شیر انبساط شده و دمای آن کاهش یافته تا بتواند در اواپراتور گرمای محیط داخل را جذب کرده و باعث سرمایش شود. این سیکل تکرار می‌شود و به دلیل راندمان بالای کمپرسورها و سیستم‌های مکانیکی، سیستم‌های تراکمی به طور گسترده‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرند. با این حال، مصرف بالای برق و استفاده از مبردهای شیمیایی که برخی از آن‌ها اثرات مخربی بر محیط زیست دارند، از محدودیت‌های این فناوری است.

سیستم‌های سرمایش جذبی

سیستم‌های سرمایش جذبی با بهره‌گیری از انرژی حرارتی، معمولاً از منابعی مانند انرژی خورشیدی یا حرارت زائد صنعتی، عمل می‌کنند. در این سیستم‌ها، به جای کمپرسور مکانیکی، یک ژنراتور حرارتی وجود دارد که باعث جداسازی مبرد (معمولاً آب یا آمونیاک) از جاذب (مانند لیتیم بروماید یا آب) می‌شود. پس از جداسازی، مبرد به سمت کندانسور و اواپراتور حرکت کرده و فرآیند سرمایش انجام می‌شود. سیستم‌های جذبی به دلیل استفاده از انرژی حرارتی به عنوان منبع اصلی، مصرف برق بسیار پایین‌تری نسبت به سیستم‌های تراکمی دارند و می‌توانند به شکل موثری با انرژی خورشیدی ترکیب شوند. ساختار ساده‌تر این سیستم‌ها باعث کاهش هزینه‌های نگهداری و افزایش عمر مفید تجهیزات می‌شود، اما در مقابل، ضریب عملکرد آن‌ها پایین‌تر است و نیاز به فضای نصب بیشتری دارند.

منابع حرارتی و نقش بی‌بدیل انرژی خورشیدی

سیستم‌های جذبی امکان استفاده از منابع حرارتی متنوعی از جمله حرارت زائد صنعتی، سوخت‌های فسیلی و مهم‌تر از همه انرژی خورشیدی را دارند. انرژی خورشیدی با ویژگی‌های تجدیدپذیری، پاکی و فراوانی در بسیاری از مناطق ایران، به ویژه جنوب و مرکز

کشور، منبعی ایده‌آل برای تأمین انرژی حرارتی این سیستم‌ها محسوب می‌شود. استفاده از کلکتورهای خورشیدی پیشرفته امکان جمع‌آوری و ذخیره انرژی را فراهم می‌کند تا در ساعات اوج مصرف سرمایش، نیاز انرژی سیستم برآورده شود.

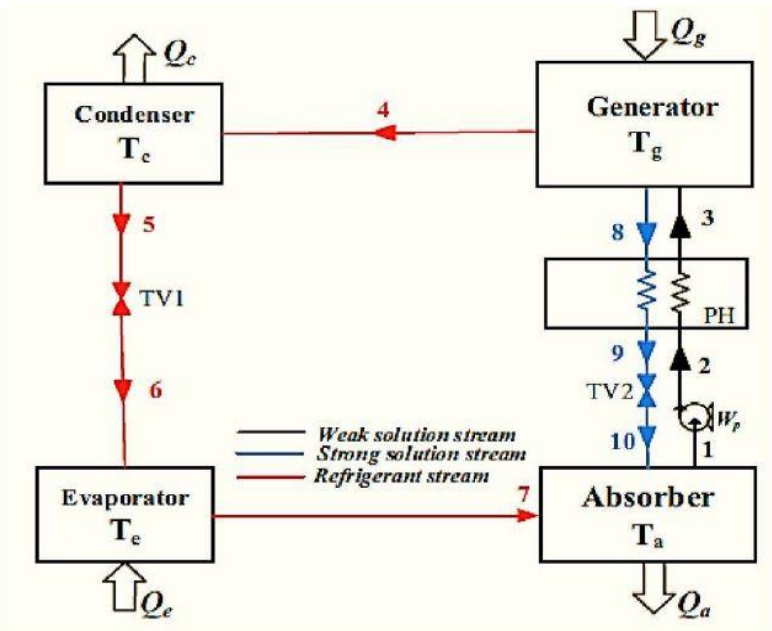
اثر انرژی خورشیدی بر محیط زیست و اقتصاد

انرژی خورشیدی به عنوان منبعی پاک، بدون انتشار گازهای گلخانه‌ای و آلاینده‌های زیست‌محیطی، نقش مهمی در کاهش آلودگی هوا و کنترل تغییرات اقلیمی ایفا می‌کند. کاهش وابستگی به سوخت‌های فسیلی و گازهای گلخانه‌ای، گامی اساسی در حفاظت از کره زمین برای نسل‌های آینده است. علاوه بر این، بهره‌گیری از انرژی خورشیدی به توسعه اقتصادی پایدار کمک کرده و با کاهش هزینه‌های عملیاتی، ایجاد فرصت‌های شغلی و فراهم آوردن انرژی مطمئن در مناطق دورافتاده، تأثیرات گسترده‌ای دارد.

طراحی و عملکرد سیستم‌های ترکیبی خورشیدی – جذبی

در این سیستم‌ها، کلکتورهای خورشیدی تابش خورشید را جذب و حرارت لازم را برای راه‌اندازی چرخه جذبی تأمین می‌کنند. ضریب عملکرد (COP) سیستم‌های جذبی معمولاً کمتر از سیستم‌های تراکمی است (بین ۰.۶ تا ۱.۲)، اما با توجه به استفاده از انرژی حرارتی رایگان یا کم‌هزینه، هزینه‌های عملیاتی بسیار کاهش می‌یابد. این امر سیستم‌های جذبی خورشیدی را به گزینه‌ای اقتصادی و سازگار با محیط زیست تبدیل کرده است.

مقایسه با سیستم‌های سرمایش تراکمی و چالش‌ها

سیستم‌های سرمایش تراکمی از نظر راندمان و حجم تجهیزات برتری دارند و هزینه اولیه کمتری نیاز دارند، اما مصرف بالای برق و استفاده از مبردهای زیان‌آور محیط زیست از معایب آن‌هاست. سیستم‌های جذبی در مقابل، با امکان بهره‌گیری از انرژی تجدیدپذیر و هزینه‌های عملیاتی کمتر، مزایایی چشمگیر دارند، هرچند به هزینه اولیه بالاتر، فضای نصب بیشتر و نیاز به تخصص نگهداری نیازمند هستند

نگهداری، تعمیرات و هزینه‌های اقتصادی

سیستم‌های تراکمی نیازمند مراقبت و نگهداری منظم کمپرسور و قطعات مکانیکی هستند که هزینه و زمان بیشتری را می‌طلبد. در حالی که سیستم‌های جذبی با ساختار ساده‌تر، نیاز کمتری به تعمیرات مکانیکی دارند اما باید بخش‌های جاذب و ژنراتور به طور منظم از نظر خوردگی و رسوب بررسی شوند. هزینه اولیه سیستم‌های جذبی بالاتر است ولی در بلندمدت به دلیل مصرف انرژی کمتر، مقرون‌به‌صرفه‌تر هستند.

جدول مقایسه‌ای سیستم‌های سرمایش تراکمی و جذبی

سیستم سرمایش جذبی	سیستم تبرید تراکمی	ویژگی
انرژی حرارتی (خورشیدی، حرارت زائد)	برق (الکتریکی)	منبع انرژی
۰,۶ تا ۱,۲	۳ تا ۶	ضریب عملکرد(COP)
بالا	متوسط تا پایین	هزینه سرمایه‌گذاری اولیه
پایین‌تر به دلیل استفاده از انرژی حرارتی کم‌هزینه	بالاتر به دلیل مصرف برق و قطعات مکانیکی	هزینه‌های عملیاتی
نیازمند بازرسی بخش‌های حرارتی و جاذب، تعمیرات کمتر کمپرسور	نیازمند نگهداری منظم کمپرسور و قطعات مکانیکی	نگهداری و تعمیرات
۱۵ تا ۲۰ سال	۱۰ تا ۱۵ سال	عمر مفید تجهیزات
بزرگ‌تر و سنگین‌تر	کم‌تر و فشرده‌تر	حجم و وزن تجهیزات
کم‌تر، استفاده از مبردهای طبیعی و انرژی پاک	استفاده از مبردهای شیمیایی با اثرات منفی	تأثیر زیست‌محیطی
بالا	محدود	قابلیت استفاده از انرژی تجدیدپذیر

Comparison

استفاده جهانی از سیستم‌های سرمایش جذبی خورشیدی

کشورهای متعددی در جهان به دلیل محدودیت منابع انرژی فسیلی و نگرانی‌های زیست‌محیطی، به سمت استفاده از سیستم‌های سرمایش جذبی مبتنی بر انرژی خورشیدی روی آورده‌اند. کشورهای اروپایی مانند آلمان، اسپانیا، ایتالیا، فرانسه، هلند و بلژیک پروژه‌های متعددی در زمینه ساختمان‌های با مصرف انرژی صفر (Net Zero Energy Buildings) با بهره‌گیری از این فناوری اجرا کرده‌اند. در آمریکای شمالی، ایالات متحده و کانادا نیز از این سیستم‌ها در ساختمان‌های اداری و صنعتی استفاده می‌کنند. در آسیا، کشورهای هند، چین و ژاپن به‌ویژه در مناطق گرمسیری و نیمه‌گرمسیری، به توسعه این فناوری توجه ویژه‌ای دارند. کشورهای خاورمیانه مانند امارات متحده عربی و عربستان سعودی با توجه به تابش خورشید فراوان و نیاز شدید به سرمایش، از سیستم‌های جذبی خورشیدی بهره می‌برند تا علاوه بر صرفه‌جویی در مصرف برق، اثرات زیست‌محیطی خود را کاهش دهند.کشورهای اسکاندیناوی مانند دانمارک، سوئد و نروژ نیز با توجه به سیاست‌های قوی زیست‌محیطی و تمایل به کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی، پروژه‌های تحقیقاتی و توسعه سیستم‌های سرمایش جذبی و انرژی‌های تجدیدپذیر را دنبال می‌کنند. هرچند این کشورها اقلیم سردتری دارند، اما در زمینه توسعه فناوری‌های پاک و بهینه‌سازی مصرف انرژی پیشرو هستند.

چالش‌ها و فرهنگ‌سازی

با وجود مزایای متعدد، سیستم‌های سرمایش جذبی خورشیدی با چالش‌هایی مواجه‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به هزینه سرمایه‌گذاری اولیه بالا، نیاز به فضای نصب گسترده و نیاز به نیروی متخصص برای نصب و نگهداری اشاره کرد. همچنین عدم آگاهی و فرهنگ‌سازی ضعیف در میان کاربران و تصمیم‌گیرندگان، مانع مهمی برای گسترش این فناوری در ایران و برخی کشورهای دیگر محسوب می‌شود. برای توسعه پایدار این سیستم‌ها، لازم است اقدامات فرهنگی و آموزشی به منظور آشنایی عمومی، ارائه مشوق‌های مالی و پشتیبانی‌های قانونی صورت گیرد تا استفاده از فناوری‌های پاک و تجدیدپذیر در سیستم‌های سرمایش بیش از پیش گسترش یابد.

نتیجه گیـــــــری

با توجه به کاهش منابع سوخت فسیلی و نگرانی‌های زیست‌محیطی، بهره‌گیری از سیستم‌های سرمایش جذبی مبتنی بر انرژی خورشیدی به عنوان راه‌حلی نوین و پایدار برای تأمین سرمایش، اهمیت ویژه‌ای یافته است. اگرچه ضریب عملکرد این سیستم‌ها نسبت به تراکمی کمتر است، اما کاهش هزینه‌های عملیاتی، استفاده از منابع تجدیدپذیر و اثرات مثبت زیست‌محیطی، مزایای برجسته‌ای به شمار می‌آید.

پیشرفت فناوری کلکتورهای خورشیدی و ذخیره‌سازی حرارت، امکان استفاده بهینه از این سیستم‌ها را در اقلیم‌های گرم ایران فراهم آورده است. این فناوری می‌تواند فشار مصرف برق را در فصل گرما کاهش داده و نقش مهمی در تحقق اهداف توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست ایفا کند.

البته هزینه اولیه، نیاز به فضای نصب و تخصص فنی از چالش‌های توسعه این فناوری است؛ اما با حمایت‌های مناسب، ارتقاء دانش فنی و سیاست‌گذاری هوشمندانه، می‌توان انتظار داشت این سیستم‌ها به طور گسترده‌ای در کشور مورد بهره‌برداری قرار گیرند. انتخاب فناوری سرمایش باید با توجه به شرایط اقلیمی، اقتصادی و زیست‌محیطی هر منطقه صورت گیرد و استفاده ترکیبی هوشمندانه از سیستم‌های تراکمی و جذبی، راهکار مناسبی برای بهینه‌سازی مصرف انرژی و کاهش آلودگی‌ها خواهد بود.

کتاب چی بخونیم؟

کتابخوانی نه تنها یک عادت پسندیده، بلکه یک سرمایه‌گذاری ارزشمند برای رشد فردی و اجتماعی است. هزینه کردن برای خرید کتاب، در واقع سرمایه‌گذاری بر روی ذهن و آینده است، چرا که کتاب‌ها دریچه‌ای به سوی دانش، تجربه و اندیشه‌های نو می‌گشایند.

هر کتابی که می‌خوانیم، گنجینه‌ای از دانستنی‌ها را به زندگی ما اضافه می‌کند و توانایی ما را برای مواجهه با چالش‌های زندگی افزایش می‌دهد.

امام علی (ع) در این مورد فرمودند:

"کسی که کتاب میخواند، هزاران زندگی را پیش از مرگ تجربه میکند."

جهت ترویج فرهنگ کتاب خوانی و استقبال شما مخاطبین بسامد بخش "کتاب چی بخونیم" همواره پای ثابت مطالب نشریه بوده پس بیایید کتاب را به عنوان یک دوست همیشگی در زندگی خود بپذیریم و با مطالعه، سرمایه معنوی خود را افزایش دهیم.

با توجه به اینکه این شماره از نشریه در آستانه تعطیلات تابستانی منتشر خواهد شد تصمیم گرفتیم یک کتابی معرفی کنیم که کمی هم از درس و دانشگاه فاصله بگیریم. البته موقتی! برای همین کتاب پنجره های عوضی را در این شماره معرفی می‌کنیم.

قبل از پرداختن به موضوع کتاب کمی در مورد نویسنده حرف بزنیم.

گیتا گرکانی، که در سال ۱۳۳۷ متولد شد، در رشته ادبیات دراماتیک و نمایشنامه‌نویسی از دانشکده هنرهای دراماتیک فارغ‌التحصیل شد. او فعالیت ادبی خود را از سال ۱۳۴۵ با انتشار اولین کتابش آغاز کرد و در ادامه، به‌صورت پراکنده در قالب شعر، داستان و مقاله در نشریات مختلف به نویسندگی پرداخت.

از جمله مسئولیت‌های مهم او، سرپرستی گروه تئاتر و سینما در فرهنگنامه شورای کتاب کودک به مدت ده سال بود. امروزه گرکانی علاوه بر تألیف و ترجمه، به پژوهش در حوزه ادبیات کودک و نوجوان مشغول است و سرپرستی گروه ترجمه مؤسسه پژوهشی کودکان دنیا را بر عهده دارد.

یکی از افتخارات او، دریافت جایزه بهترین ترجمه رمان نوجوان در جشنواره کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان (۱۳۸۳) است. گرکانی علاوه بر ادبیات کودک، در حوزه ادبیات بزرگسال نیز فعالیت دارد و آثار متنوعی از خود به جای گذاشته است.

رمان پنجره های عوضی. کتاب روایت شهر است. روایت محله وآدمهای ساکن آن است. آدمهایی که به ظاهر، آرام، اما در درون پر دغدغه اند. نویسنده محله ای را برگزیده و سعی می‌کند تا زندگی بخشی از آدم‌های آن را روایت کند. داستان در دهه ۵۰ اتفاق می‌افتد.

داستان از زبان شخصیت اصلی روایت می شود که عاشق دختری می شود و برای ابراز علاقه به او، هر شب زیر پنجره اتاقش می خوابد. این کار با وجود مخالفت های خانواده و اهالی محل، ادامه پیدا می کند. نویسنده در این رمان به خوبی احساسات و دغدغه های جوانان در آن دوران را به تصویر می کشد و داستانی عاشقانه و در عین حال نوستالژیک را خلق می کند.

به طور کلی، «پنجره های عوضی» یک رمان عاشقانه و نوستالژیک است که به خوبی احساسات و عواطف شخصیت اصلی را به تصویر می کشد و خواننده را با خود همراه می کند.

امیدواریم تا از مطالعه این کتاب لذت ببرید.

برای تهیه این کتاب می‌توانید از سایت ایران کتاب اقدام کنید

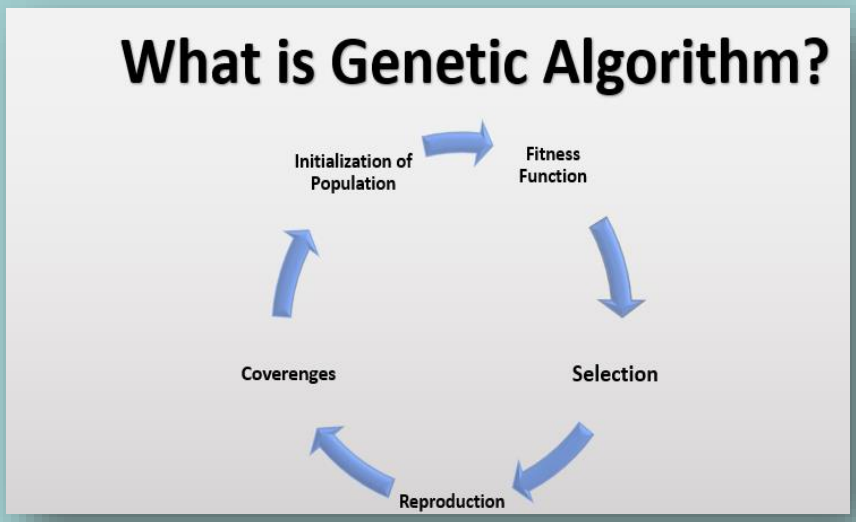
فرزین امین زاده قوی فکر
دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی مکانیک

الگوریتم ژنتیک

مقدمه

در جهان امروز، رشد فزاینده‌ی فناوری و پیچیدگی روزافزون مسائل در حوزه‌های مختلف علمی و صنعتی، نیاز به روش‌های نوین حل مسئله را بیش از پیش برجسته کرده است. چالش‌هایی نظیر بهینه‌سازی شبکه‌های پیچیده، تنظیم پارامترهای مدل‌های یادگیری ماشین، تحلیل داده‌های حجیم و حل مسائل ترکیبیاتی مانند زمان‌بندی و مسیریابی، اغلب آن‌چنان گسترده و غیرخطی هستند که روش‌های کلاسیک تحلیلی یا الگوریتم‌های قطعی، کارایی لازم برای یافتن پاسخ‌های مناسب را ندارند یا در عمل بسیار زمان‌بر و ناکارآمد می‌شوند.

در چنین شرایطی، استفاده از روش‌های الهام گرفته از طبیعت به عنوان یک رویکرد انعطاف‌پذیر و هوشمندانه مطرح شده است. یکی از شناخته‌شده‌ترین و پرکاربردترین این روش‌ها، الگوریتم ژنتیک (Genetic Algorithm) است. این الگوریتم با الهام از فرآیند تکامل طبیعی که توسط چارلز داروین معرفی شده است، تلاش می‌کند از طریق فرآیندهای مشابه انتخاب طبیعی، تولید مثل، جهش و بقا، راه‌حل‌های بهینه یا نزدیک به بهینه برای مسائل پیچیده بیابد. الگوریتم ژنتیک برخلاف بسیاری از روش‌های کلاسیک، نیازی به دانستن جزئیات ریاضی دقیق مسئله ندارد و می‌تواند با جستجوی هوشمندانه در فضای جواب‌ها، حتی در مسائل با فضای جستجوی بزرگ و پیچیده، نتایج کارآمدی ارائه دهد. همین ویژگی باعث شده تا الگوریتم ژنتیک به ابزاری قدرتمند در حوزه‌های مختلف علوم مهندسی، اقتصاد، بیوانفورماتیک و هوش مصنوعی تبدیل شود.

الگوریتم ژنتیک یک روش محاسباتی مبتنی بر جستجو و بهینه‌سازی است که ریشه در نظریه «تکامل طبیعی» دارد؛ همان نظریه‌ای که چارلز داروین در قرن نوزدهم معرفی کرد. ایده‌ی اصلی الگوریتم ژنتیک این است که همان‌طور که موجودات زنده در طبیعت برای بقا و تکامل، به تدریج سازگارتر می‌شوند، جواب‌های یک مسئله نیز می‌توانند با استفاده از فرآیندهای مشابه، بهینه‌تر شوند. به عبارت دیگر، الگوریتم ژنتیک از یک شبیه‌سازی ساده‌ی تکامل طبیعی استفاده می‌کند تا بهترین پاسخ را در میان مجموعه‌ی بزرگی از گزینه‌ها پیدا کند.

در این الگوریتم، فرآیند جستجو با تولید یک جمعیت اولیه (Initial Population) از پاسخ‌های تصادفی آغاز می‌شود. هر پاسخ یا «فرد» در این جمعیت به‌وسیله‌ی یک رشته (کروموزوم) کدگذاری می‌شود که می‌تواند به صورت دودویی (۰ و ۱)، عددی یا ساختارهای پیچیده‌تر باشد. سپس، این جمعیت در چرخه‌هایی تکرار می‌شود که هر چرخه به نام «نسل» شناخته می‌شود.

سه عملگر اصلی در الگوریتم ژنتیک وجود دارد:

۱ انتخاب:(Selection)

در هر نسل، تعدادی از افراد جمعیت که عملکرد بهتری در حل مسئله انتخاب می‌شوند. این فرآیند شبیه انتخاب طبیعی است؛ یعنی کروموزوم‌هایی که «سازگارتر» هستند، شانس بیشتری برای انتقال ژن‌های خود به نسل بعد دارند.

۲ ترکیب یا جفت گیری:(Crossover)

پس از انتخاب افراد برتر، این کروموزوم‌ها با یکدیگر ترکیب می‌شوند تا نسل جدیدی تولید کنند. عملگر ترکیب بخش‌هایی از ژن‌های دو والد را با هم مخلوط می‌کند تا فرزندان جدید با ویژگی‌های ترکیبی به‌دست آید. این عملگر یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد تنوع و جستجوی بهتر در فضای پاسخ‌ها است.

۳ جهش:(Mutation)

برای جلوگیری از یکنواختی جمعیت و خروج از حالت‌های بهینه محلی، در هر نسل تعدادی از کروموزوم‌ها به طور تصادفی دچار تغییرات کوچک (جهش) می‌شوند. جهش باعث می‌شود که الگوریتم بتواند نواحی جدیدی از فضای جستجو را کشف کند.

این فرآیند تکرار می‌شود تا زمانی که یک معیار توقف (مانند رسیدن به تعداد معین نسل‌ها یا یافتن یک جواب با کیفیت کافی) برآورده شود. در نهایت، بهترین کروموزوم‌ها به عنوان پاسخ بهینه یا تقریبی برای مسئله‌ی مورد نظر ارائه می‌شوند. الگوریتم ژنتیک به دلیل قابلیت جستجوی سراسری (Global Search)و انعطاف بالا در برخورد با انواع مسائل بهینه‌سازی، به ویژه در مسائل غیرخطی، گسسته، پیچیده و با فضای جستجوی بسیار بزرگ، بسیار محبوب شده است.

کاربردهای الگوریتم ژنتیک

الگوریتم ژنتیک کاربردهای گسترده‌ای دارد، از جمله:

- ✓ حل مسائل بهینه‌سازی پیچیده (مانند زمان‌بندی، مسیریابی و طراحی شبکه‌ها)
- ✓ آموزش شبکه‌های عصبی
- ✓ بهینه‌سازی پارامترهای مدل‌های یادگیری ماشین
- ✓ حل معادلات ریاضی و بهینه‌سازی توابع غیرخطی

مزایا و معایب

هر الگوریتمی معایب و مزایای خود را دارد در مورد الگوریتم ژنتیک می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

✔ مزایا

- انعطاف‌پذیری بالا برای انواع مسائل
- قابلیت جستجو در فضای جواب‌های بزرگ و پیچیده
- عدم نیاز به مشتق‌گیری یا اطلاعات دقیق ریاضی از مسئله

✘ معایب:

- سرعت همگرایی پایین در برخی موارد
- وابستگی به تنظیم پارامترها (مانند نرخ جهش و نرخ ترکیب)
- ممکن است به جواب بهینه نسبی برسد

الگوریتم ژنتیک با الگوبرداری از فرآیند تکامل طبیعی و سازوکار انتخاب طبیعی، به عنوان یکی از انعطاف‌پذیرترین و قدرتمندترین ابزارها برای حل مسائل بهینه‌سازی در دنیای امروز شناخته می‌شود. این الگوریتم توانسته است در مواجهه با مسائل بسیار پیچیده، چندهدفه، گسسته و غیرخطی که اغلب روش‌های کلاسیک در حل آن‌ها دچار ضعف یا محدودیت می‌شوند، عملکرد درخشانی از خود نشان دهد.

یکی از دلایل محبوبیت فراگیر الگوریتم ژنتیک، سادگی درک مفهومی آن است؛ فرایندی که تنها با چند عملگر ساده مانند انتخاب، ترکیب و جهش پیاده‌سازی می‌شود و نیاز به دانش عمیق ریاضی یا فرمول‌بندی پیچیده ندارد. همین سادگی، همراه با قابلیت انعطاف در کدنویسی، باعث شده تا الگوریتم ژنتیک در طیف وسیعی از حوزه‌ها از جمله مهندسی، پزشکی، اقتصاد، مدیریت، یادگیری ماشین و هوش مصنوعی به کار گرفته شود.

همچنین در سال‌های اخیر با پیشرفت‌های علم داده و هوش مصنوعی، پژوهشگران با ترکیب الگوریتم ژنتیک با سایر تکنیک‌های محاسباتی همچون شبکه‌های عصبی، الگوریتم‌های ازدحام ذرات(PSO)، الگوریتم‌های تکاملی ترکیبی و حتی روش‌های یادگیری عمیق، موفق شده‌اند به راه‌حل‌هایی دست پیدا کنند که نه تنها سریع‌تر و دقیق‌تر هستند، بلکه در شرایط دنیای واقعی نیز کارآمدی بالایی دارند. این روند نشان می‌دهد که الگوریتم ژنتیک نه تنها یک روش مستقل برای حل مسائل است، بلکه یک بستر انعطاف‌پذیر برای توسعه روش‌های ترکیبی و خلاقانه در علوم محاسباتی محسوب می‌شود.

کاربرد هوش مصنوعی و یادگیری ماشین در بهینه‌سازی سیستم‌های مکانیکی

فرحان مجیدی
دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی مکانیک

مقدمه

با پیشرفت سریع فناوری در دهه‌های اخیر، هوش مصنوعی و یادگیری ماشین به عنوان ابزارهای کلیدی در صنایع مختلف شناخته شده‌اند. یکی از حوزه‌هایی که بهره‌مندی از این تکنولوژی‌ها رشد چشمگیری داشته، سیستم‌های مکانیکی است. پیچیدگی روزافزون طراحی و عملکرد ماشین‌آلات و نیاز به بهینه‌سازی مصرف انرژی، کاهش هزینه‌ها و افزایش راندمان، باعث شده است تا هوش مصنوعی به یک راهکار جذاب برای مهندسان مکانیک تبدیل شود.

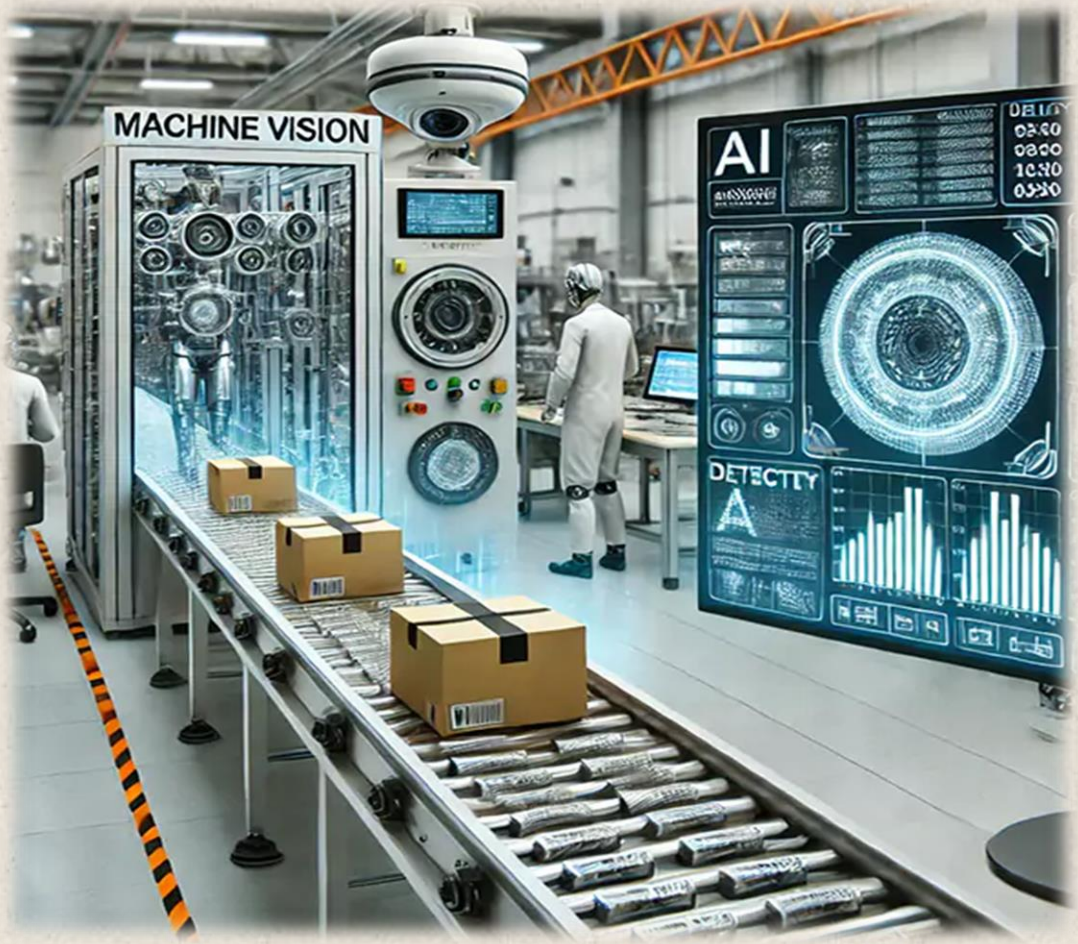
هوش مصنوعی (Artificial Intelligence) و یادگیری ماشین (Machine Learning) به مجموعه‌ای از الگوریتم‌ها، مدل‌های آماری و تکنیک‌های محاسباتی اطلاق می‌شوند که توانایی تقلید هوش انسانی را دارند. این فناوری‌ها می‌توانند بدون برنامه‌نویسی صریح، از داده‌ها یاد بگیرند، روندها و الگوهای پنهان در داده‌های پیچیده را شناسایی کرده و تصمیم‌گیری‌های خودکار و هوشمند انجام دهند. یکی از ویژگی‌های مهم یادگیری ماشین، قابلیت بهبود تدریجی عملکرد با افزایش حجم داده‌ها و تجربه است؛ به‌طوری که با هر بار پردازش داده‌های جدید، دقت پیش‌بینی‌ها و تصمیم‌ها ارتقاء می‌یابد.

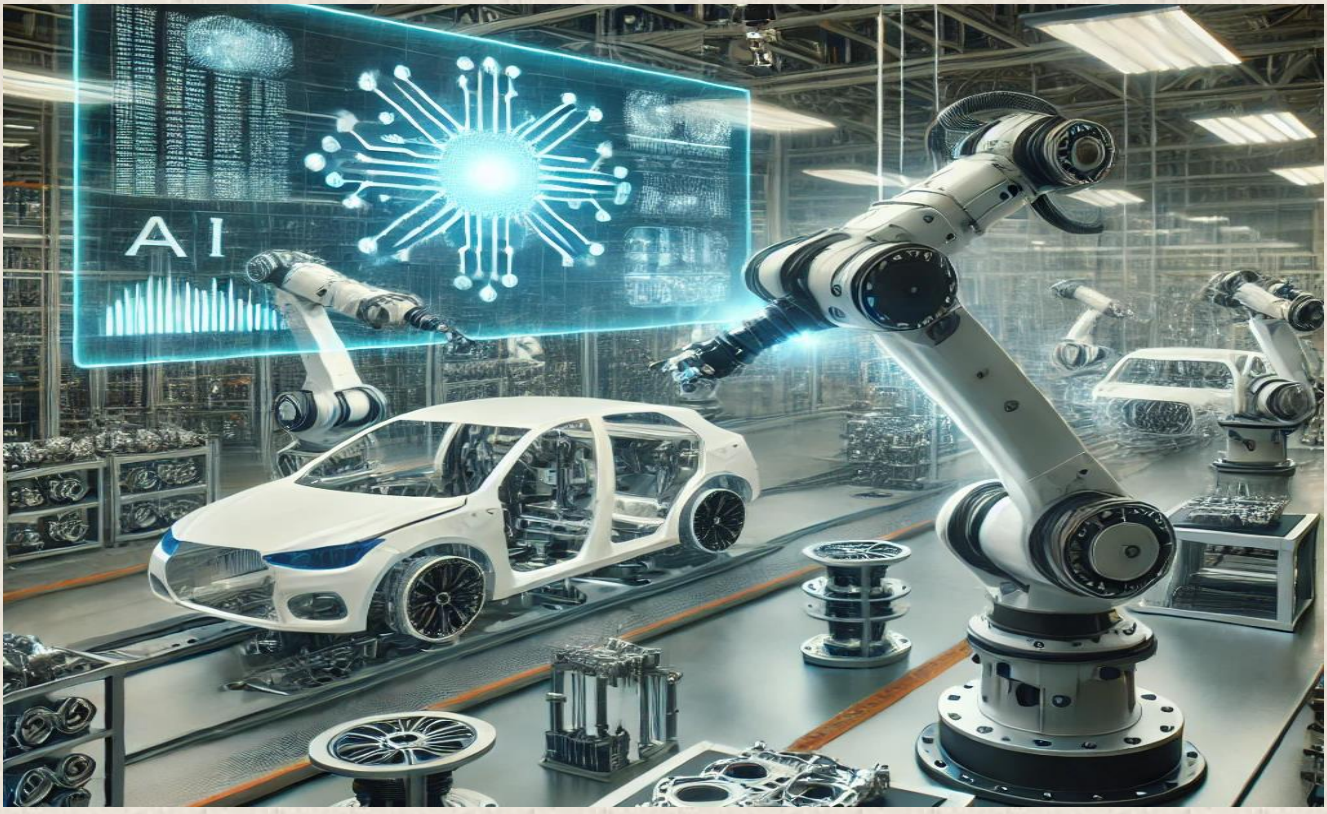
در حوزه سیستم‌های مکانیکی، که اغلب با داده‌های حجیم و فرآیندهای پیچیده سر و کار دارد، استفاده از این تکنولوژی‌ها می‌تواند به تحولی بنیادین منجر شود. به طور مشخص، هوش مصنوعی می‌تواند در مراحل مختلف چرخه عمر یک سیستم مکانیکی نقش‌آفرینی کند:

۱) در مرحله طراحی، الگوریتم‌های یادگیری ماشین می‌توانند الگوهای بهینه طراحی را از بین میلیون‌ها گزینه شناسایی کنند و به مهندسان کمک کنند تا سریع‌تر به طراحی بهینه برسند.

۲) در مرحله تولید، هوش مصنوعی می‌تواند کیفیت محصولات را با پایش دقیق پارامترهای فرآیند تولید بهبود دهد و انحرافات احتمالی را به سرعت تشخیص دهد.

۳) در مرحله بهره‌برداری و کنترل، این تکنولوژی‌ها می‌توانند عملکرد سیستم را در زمان واقعی تحلیل کنند و با اتخاذ تصمیمات لحظه‌ای، کارایی سیستم را به حداکثر برسانند.

۴) در حوزه نگهداری و تعمیرات، سیستم‌های مبتنی بر یادگیری ماشین قادرند با تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از سنسورها، لرزش‌ها، صداها، دما و سایر پارامترهای عملیاتی، سلامت تجهیزات را به طور مداوم بررسی کنند و هشدارهای به موقع برای تعمیر یا تعویض قطعات ارائه دهند.

از طریق این توانمندی‌ها، استفاده از هوش مصنوعی و یادگیری ماشین در سیستم‌های مکانیکی نه تنها باعث افزایش عمر مفید ماشین‌آلات می‌شود، بلکه می‌تواند هزینه‌های عملیاتی را کاهش داده، زمان‌های توقف اضطراری را به حداقل برساند و در نهایت بهره‌وری کلی سیستم‌ها را به شکل محسوسی بهبود ببخشد. همچنین با استفاده از تحلیل‌های پیشرفته و پیش‌بینی روندهای آینده، امکان برنامه‌ریزی دقیق‌تر برای تعمیر و نگهداری و ارتقاء مستمر عملکرد سیستم‌ها فراهم می‌شود.

کاربردهای هوش مصنوعی در بهینه‌سازی سیستم‌های مکانیکی بسیار گسترده و روز به روز در حال گسترش است. با توجه به پیچیدگی‌های فیزیکی و عملکردی سیستم‌های مکانیکی، استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی می‌تواند فرآیندهای مهندسی را سریع‌تر، دقیق‌تر و کارآمدتر نماید. در ادامه به برخی از مهم‌ترین حوزه‌های کاربردی این تکنولوژی‌ها به طور کامل‌تر پرداخته می‌شود:

بهینه سازی طراحی

یکی از مهم‌ترین کاربردهای هوش مصنوعی در بخش طراحی سیستم‌های مکانیکی است. الگوریتم‌های هوشمند مانند الگوریتم‌های ژنتیک الگوریتم‌های ازدحام ذرات و شبکه‌های عصبی مصنوعی می‌توانند فرآیند بهینه‌سازی طراحی را خودکار کنند. این الگوریتم‌ها با جستجوی سریع در فضای وسیع پارامترهای طراحی، بهترین ترکیب‌ها را برای دستیابی به اهداف مشخص مانند کاهش وزن قطعات، افزایش استحکام ساختاری، بهبود بازده انرژی، یا کاهش هزینه‌های تولید شناسایی می‌کنند.

همچنین، الگوریتم‌های هوشمند قادرند در طراحی سیستم‌های پیچیده‌ای مانند توربین‌ها، موتورهای احتراقی، سازه‌های هوافضا یا ربات‌های صنعتی کمک کنند تا زمان طراحی و تعداد نمونه‌سازی‌ها کاهش یابد و کیفیت محصول نهایی ارتقاء پیدا کند.

نگهداری پیش بینانه

در بسیاری از سیستم‌های مکانیکی صنعتی، هزینه‌های تعمیرات اضطراری و توقف خط تولید بسیار بالا است. هوش مصنوعی با تحلیل داده‌های لحظه‌ای جمع‌آوری شده از حسگرهای نصب شده روی ماشین‌آلات (مانند ارتعاش‌سنج‌ها، سنسورهای دما، فشار، صوت و غیره)، می‌تواند رفتار آینده سیستم را پیش‌بینی کند. الگوریتم‌های یادگیری ماشین با تحلیل روندها و تشخیص علائم اولیه خرابی، زمان مناسب انجام عملیات تعمیر یا تعویض قطعات را مشخص میکنند. این رویکرد که به نگهداری پیش‌بینانه معروف است، به کاهش هزینه‌های نگهداری، افزایش ایمنی عملیاتی، و جلوگیری از خرابی‌های ناگهانی منجر می‌شود. در صنایع حساس مانند نیروگاه‌ها، صنایع هوافضا و خودروسازی، این نوع نگهداری به یکی از ارکان مدیریت دارایی تبدیل شده است.

کنترل هوشمند

سیستم‌های کنترلی سنتی معمولا مبتنی بر مدل‌های خطی یا معادلات از پیش تعیین‌شده هستند که در محیط‌های واقعی و شرایط متغیر عملکرد بهینه ندارند. استفاده از هوش مصنوعی باعث می‌شود سیستم‌های کنترلی انعطاف‌پذیرتر و هوشمندتر شوند. الگوریتم‌های یادگیری ماشین مانند کنترل تطبیقی، کنترل فازی و شبکه‌های عصبی می‌توانند بدون نیاز به مدل‌سازی دقیق فیزیکی، رفتار سیستم را در زمان واقعی تحلیل و اصلاح کنند. به عنوان مثال، در سیستم‌های تهویه مطبوع صنعتی، موتورهای الکتریکی یا خطوط تولید خودکار، کنترل هوشمند باعث کاهش مصرف انرژی، افزایش بازده و بهبود پاسخ‌گویی به تغییرات بار کاری یا شرایط محیطی می‌شود.

شبیه سازی و مدل سازی

یکی از چالش‌های اصلی در مهندسی مکانیک، ساخت مدل‌های ریاضی دقیق برای سیستم‌هایی با رفتارهای پیچیده دینامیکی، حرارتی یا مکانیکی است. هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل داده‌های تجربی، مدل‌های رفتاری دقیق‌تری ایجاد کند. مدل‌های داده‌محور (Data-driven models) مبتنی بر شبکه‌های عصبی یا الگوریتم‌های یادگیری تقویتی می‌توانند جایگزین مدل‌های پیچیده معادلات دیفرانسیل شده یا به عنوان مکمل آن‌ها عمل کنند. این قابلیت باعث کاهش زمان تحلیل، کاهش هزینه‌های آزمایشگاهی، و امکان بررسی رفتار سیستم‌ها در شرایط مختلف (بدون نیاز به تست‌های فیزیکی مکرر) می‌شود. همچنین، شبیه‌سازی مبتنی بر AI می‌تواند در بهینه‌سازی فرآیندهای تولید و تست سریع محصولات جدید نقش کلیدی ایفا کند.

به طور خلاصه، هوش مصنوعی نه تنها باعث خودکارسازی فرآیندهای مختلف سیستم‌های مکانیکی می‌شود، بلکه به کمک آن می‌توان بهره‌وری را افزایش داد، ایمنی را بهبود بخشید و هزینه‌ها را به میزان قابل توجهی کاهش داد.

جمع بندی:

هوش مصنوعی و یادگیری ماشین به عنوان ابزارهایی نوین در خدمت مهندسی مکانیک، فرصت‌های گسترده‌ای برای بهینه‌سازی سیستم‌های مکانیکی فراهم کرده‌اند. این فناوری‌ها با کاهش هزینه‌ها، بهبود عملکرد و افزایش قابلیت اطمینان سیستم‌ها، تحولی بزرگ در صنایع مختلف ایجاد کرده‌اند. در آینده نزدیک، انتظار می‌رود که با توسعه بیشتر این فناوری‌ها، سیستم‌های مکانیکی هوشمندتر، کارآمدتر و انعطاف‌پذیرتر شوند و نقش مهندسان مکانیک در پیاده‌سازی و بهره‌برداری از این تکنولوژی‌ها بیش از پیش پررنگ گردد.

BAMBOO

جهت مطالعه شماره‌های قبلی نشریه بسامد به کانال انجمن مراجعه فرمایید.

@RenewableEnergy_Tbz

فراخوان ارسال مقاله برای شماره پنجم نشریه علمی دانشجویی بسامد

محورهای فصل‌نامه

خبرهای درون دانشگاهی و صنفی، تازه‌های علمی و صنعتی

مقالات علمی - پژوهشی چاپ شده در ژورنال‌های معتبر داخلی و خارجی، مقالات کنفرانسی و مقالات مروری

مطالب متنوع - آموزشی در حوزه های تبدیل انرژی، مکانیک جامدات، دینامیک و ارتعاشات، مهندسی کنترل، مکاترونیک، هوافضا، خودرو، انرژی‌های نو، ساخت و تولید، مکانیک مواد، مهندسی هسته‌ای، بیو مکانیک و نانو مکانیک

معرفی کاربردی کتاب‌های تخصصی و مراجع درسی، زمینه‌های کاری یا گرایش‌های تحصیلی در حوزۀ مکانیک

زندگینامه دانشمندان جهانی در عرصۀ مهندسی مکانیک یا معرفی شخصیت‌های ایرانی برجسته بین‌المللی

معرفی کاربردی یا آموزش نرم‌افزارهای مهندسی مکانیک

معرفی کمپانی‌های نرم‌افزاری یا کارخانه‌های مطرح تولیدی در دنیا

مصاحبه با کارآفرین‌های برجسته صنایع با محوریّت ارتباط دانشگاه با صنعت

مصاحبه با اساتید، فارغ‌التحصیلان سابق و موفق مهندسی مکانیک دانشگاه تبریز

تاریخچه مهندسی مکانیک و مراحل پیشرفت و توسعه آن در زمان‌های گذشته

جهت ارسال آثار و کسب اطلاعات بیشتر با آیدی زیر در پیام رسان تلگرام در ارتباط باشید.

@basamadadmin

The lake that became a desert

سفر بخیر شهیدی که شدی عاقبت بخیر...

خداحافظ فرزند آذربایجان

@RenewableEnergy_Tbz
@basamad.mag